

УДК 378.147

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Шумило І.І.

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

У статті обґрунтовується необхідність застосування інтерактивних технологій для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності. Проаналізовано технології інтерактивного навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах України. Розглянуто доцільність використання інтерактивних методів, що дозволяють урізноманітнити заняття із іноземної мови, дають можливість студентам проявити мовленнєву самостійність, реалізувати комунікативні вміння та мовленнєві навички. Розглянуто такі інтерактивні технології навчання як: гра, рольова гра, проектна методика, кейс-метод, дискусійний метод та інші.

Ключові слова: інтерактивність, інтерактивний метод, інтерактивне навчання, інтерактивні технології навчання, іноземна мова.

Постановка проблеми. Інтеграція України до Європейського співтовариства, швидкий розвиток зовнішньоекономічних та політичних відносин з іншими країнами, піднімає низку питань пов'язаних із вимогами до рівня підготовки випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ). Поряд із професійною компетентністю, яка передбачає розв'язання професійних питань та задач, від випускників очікується й вільне володіння англійською мовою, як мовою міжнародного спілкування, тобто мова йде про володіння ними комунікативною компетентністю. Із включенням України до Болонського процесу, кількість аудиторних годин для вивчення іноземної мови для немовних спеціальностей постійно скорочується, і як результат більша кількість годин відводиться на самостійне опрацювання студентами. А тому, викладач знаходиться у постійному пошуку ефективних методів навчання як для закріплення набутих знань під час занять та самостійної роботи, так і для вивчення нового матеріалу. Сьогодні існує чимало методів і технологій викладання іноземної мови – як традиційних, так і новітніх. Традиційні методи навчання не завжди здатні зацікавити студента у вивченні того чи іншого матеріалу, мотивувати його до активної роботи під час заняття, активізувати великий об'єм лексичного матеріалу, розвивати його комунікативні навички. А тому залучення нових ефективних методів навчання іноземної мови для підготовки студентів, зокрема і юридичних спеціальностей, стало не лише бажаним, а й необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування комунікативної компетентності під час вивчення іноземної мови досліджували Л. Биркун, О. Вишневський, І. Зимня, Г. Китайгородська, Ю. Пасова, О. Полат, Т. Сірик та інших. Проблемам застосування в навчальному процесі інтерактивних методик присвячені роботи Г. Сиротенко, Г.М. Брос, М.В. Кларен, Л.В. Пироженко, Н.Ф. Фомин, О.І. Пометун, Н. Суворова та інші.

Проте особливості використання інтерактивних технологій навчання під час викладання англійської мови за професійним спрямуванням залишається актуальною і в наш час, оскільки рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних ВНЗ не завжди відповідає сучасним вимогам, що перешкоджає їх успішному працев-

лаштуванню у майбутньому та можливості вільному спілкуванню англійською мовою.

З огляду на вище зазначене **метою статті** – є розгляд інтерактивних технологій як ефективної форми формування комунікативної компетентності під час занять із іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Основною метою вивчення іноземної мови є формування у студентів комунікативної компетенції, яка передбачає вміння використовувати іноземну мову як інструмент для здійснення спілкування у професійній та побутовій сферах. Сучасний фахівець повинен володіти іноземною мовою професійного спрямування для повноцінного ділового спілкування із зарубіжними партнерами, отримання інформації із англомовних джерел, ознайомлення з новими тенденціями та постановами тощо. На рівні профільного навчання іноземним мовам у немовних ВНЗ, особливого значення набуває проблема формування професійної іншомовної комунікативно-мовленнєвої компетенції студентів. Згідно із загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти студент повинен вміти оформлювати свої висловлювання мовними засобами.

Якщо під час лекції студент засвоює всього лиш 5% матеріалу, а під час читання – 10%, то під час практичного застосування набутих знань – 75% і більше. А тому сьогодні все більшого поширення набувають інтерактивні методи навчання, використання яких спрямоване на розвиток не лише творчого потенціалу студента, але й на розвиток його вмінь мислити та швидко реагувати, покращуючи комунікативні навички. Інтерактивні методи дають можливість поєднувати індивідуальні, парні та групові види роботи, значно підвищують рівень володіння мовним матеріалом та покращують внутрішню мотивацію студентів. Запровадження інтерактивних технологій стимулює студентів до комунікативно вмотивованого виконання мовленнєвих дій, надає їм змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал, навчав їх будувати взаємини на принципах співробітництва, співтворчості, взаємоповаги, надаючи можливість розвинути себе як інноваційну особистість, яка зможе проявити себе в умовах конкуренції та доцільно перетворити навколишній світ [4, с. 6-7].

Слово «інтерактив» (пер. з англійської «inter» – взаємний, «act» – діяти) означає «взаємодіяти».

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії викладача та студентів групи із моделювання життєвих ситуацій з метою вирішення лінгвістичних та комунікативних завдань.

Л. В. Пироженко та О. І. Пометун визначають умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів: інтерактивні технології колективного – групового навчання; інтерактивні технології ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань [3, с. 49].

В інтерактивних технологіях змінюється схема комунікації в навчальному процесі. Студент стає суб'єктом навчально-виховного процесу, викладач ж стає спостерігачем. Викладачу потрібно створити сприятливі умови в групі для виявлення студентами творчих та інтелектуальних здібностей та вільного висловлювання ними власної думки. Інтерактивний метод вчить студентів активному самостійному пошуку та аналізу необхідної інформації, і в той же час сприяє кращому засвоєнню лексичного та граматичного матеріалу. Використання інтерактивних методів навчання спонукає не лише студента, але й викладача до постійної творчості та сприяє розвитку педагогічних здібностей.

До факторів, які впливають на успішність застосування певного інтерактивного метода навчання можна віднести: теоретичну та практичну підготовку студентів (володіння студентами необхідною лексикою, фоновими знаннями), планування заняття та творчий підхід викладача. Працюючи над формуванням комунікативної компетенції на заняттях із англійської мови викладач повинен керуватися наступними принципами: принцип мовленнєво-розумової діяльності; принцип індивідуалізації; принцип функціональності; принцип новизни; принципи економії й інтенсифікації; принцип ситуативності.

Заняття з англійської мови із застосуванням інтерактивних методів включає такі етапи: підготовка (роздатковий матеріал, вирішення питань місця проведення та необхідних технічних засобів, розподіл на групи, інструктаж учасників); проведення (обговорення заданих викладачем ситуацій, самостійний або груповий пошук рішень, формування відповідей, програвання ситуацій і ролей кожним учасником); рефлексія (обговорення результатів, оцінювання, зворотній зв'язок).

У порівнянні з традиційними методами, перевагами інтерактивного навчання є наступними: залучення до роботи всіх студентів групи; удосконалення вмінь працювати у команді; можливість висловити, аргументувати власну думку та проаналізувати думки інших, знайти альтернативне вирішення проблеми; створення «ситуації успіху»; можливість засвоєння, активізації великої кількості матеріалу за короткий проміжок часу.

Під час вивчення англійської мови ефективними є такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах, трійках, змінюваних трійках, «мікрофон», незакінчені речення, «мозковий штурм», мозаїка, коло ідей, «карусель», «акваріум», «велике коло», аналіз проблеми, «розігрування си-

туації в ролях (рольова гра, імітація), дискусія, евристичні бесіди, створення проєктів, ток-шоу, презентації, проведення творчих заходів тощо. Запропоновані технології та їх складові можна використовувати як на перших заняттях із теми, так і на останніх заняттях із теми з метою систематизації набутих знань та вмінь. Використання на занятті запропонованих інтерактивних технологій сприятиме: ефективному повторенню лексики та граматики, поповненню словникового запасу; розвиткові уваги, пам'яті, мислення; формуванню вмінь працювати в парах, групах тощо.

Наведемо приклади деяких інтерактивних методів навчання, які найбільш сприяють формуванню комунікативної компетентності студентів. Отже, гра – найбільш доступний для студентів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень [2, с. 7-10]. Розглянемо деякі інтерактивні ігри, які можна застосовувати під час занять із юристами.

На етапі введення студента у мовленнєве середовище доцільним буде застосування таких ігор як: «Chainstory», «An item description», які дають можливість встановити комунікативний контакт із групою, перевірити словниковий запас студентів та граматику. Під час проведення «An item description» студенти отримують інтерактивні картки із словом чи словосполученням (це можуть бути такі юридичні терміни як: arson, burglary, gambling, kidnapping). Студентам потрібно описати слово чи словосполучення, які вказані на інтерактивних картках, не називаючи цей термін. При цьому активну роль грає решта групи, яка має вгадати слово.

Chainstory – полягає у продовженні історії попереднього студента. Наприклад, студентам можна запропонувати такий початок розповіді: «Two men were seen breaking into a house last night. The neighbors...».

Гра «Snowball» дещо відрізняється від попередньої гри у тому, що студентам потрібно не тільки доповнити розповідь, а й повторити історію із самого початку додавши своє речення. Використання цих ігор покращує логічне мислення та увагу, розвиває пам'ять та креативність студентів.

На етапі систематизації набутих знань під час останніх заняттях із теми доцільною буде рольова гра, що імітує майбутню професійну діяльність, вона сприятиме виробленню у студентів професійних умінь та навичок. Рольова гра дозволяє тим, хто навчається, не тільки відчувати себе у певній комунікативній ролі, а й виявити свої емоції, інтелектуальні здібності, творчу уяву та креативність [1, с. 8].

Темами для рольових ігор, імітацій у навчанні студентів іноземної мови за професійним спрямуванням можуть бути такі, що пов'язані із майбутньою професійною та науковою діяльністю студентів: «Влаштування на роботу: співбесіда з працедавцем», «Наукова конференція, симпозіум», «Судовий розгляд», «Виступ у суді», «Судове розслідування» та інші.

Рольова гра, що імітує судовий розгляд, є особливо важливою в навчанні професійної іноземної мови студентів юридичного профілю, адже студенти можуть отримати корисні знання про закон та різні види права, засвоїти техніку опитування учасників судового процесу, розвинути критичне

мислення та навички юридичного красномовства, ознайомитись зі специфікою проведення судових розглядів у країнах, мова яких вивчається.

Останнім часом проектна методика як технологія інтерактивного навчання також набуває все ширшого застосування у навчанні іноземних мов. Проект у навчанні іноземної мови є комплексом завдань, які передбачають організовану, тривалу, значущу для студентів самостійну дослідницьку діяльність іноземною мовою, яка виконується на занятті та у позаурочний час, метою якої є створення певного кінцевого продукту у вигляді оформлення презентації, газети, відеофільму тощо та усної презентації за обраною проблемою з використанням різноманітної наочності [3, с. 51]. Проектна методика дає можливість оволодіти інформацією, проводити паралелі між культурами різних народів, їх правовими системами, знаходити спільні риси і розбіжності, формувати толерантне ставлення до соціокультурних відмінностей. Під час підготовки проектів студенти активно використовують комп'ютерні програми Open Office Impress, Microsoft PowerPoint, ресурси всевітньої мережі Internet.

Підготовка екскурсії англійською мовою, газет чи зйомка відео репортажу потребують більше часу на підготовку, який включає розподілення ролей між студентами, затвердження маршрутного листа, самостійний пошук студентами інформації та процес відео зйомки. Тому викладачу варто пам'ятати про це та ознайомлювати студентів із завданням завчасно. Під час заняття студенти презентують свої проекти, відповідають на запитання однокласників та викладача. Відеозапис дозволяє оцінити не тільки креативність студентів та творчий підхід, а й дає можливість самим студентам критично проаналізувати свою вимову, формулювання власних висловлювань, граматичні та лексичні помилки.

Важливими є дискусійні форми навчання, які дають можливість студентам обмінюватись думками чи твердженнями з метою «знаходження істини» або формування в учасників певної точки зору. Головними умовами є обмеження одним питанням чи темою, висловлена думка має бути аргументованою.

Надзвичайно ефективним є «*Casemethod*» (метод випадків і ситуацій). Це інтерактивний метод навчання, що дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності. «*Casemethod*» передбачає опис реальної життєвої ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії. Перевагою цього методу

є можливість оптимально поєднувати теорію і практику, що є надзвичайно важливим в процесі підготовки майбутнього фахівця.

Однією із самих активних дискусійних форм заняття можна виокремити «*Brainstorm*», що передбачає спільне розв'язання проблем. Студенти повинні знайти рішення для проблемної ситуації. Наприклад, How would you feel if: became homeless/had your car stolen/inherited million dollars and so on. Метою цієї гри є забезпечення генерації ідей для неординарного рішення певної проблеми.

Використання Mind-map дозволяє з опорою на малюнок та ключові слова студентам скласти певне повідомлення, виокремити основне та другорядне із великого об'єму інформації. Для створення mind-map рекомендуємо використовувати комп'ютерну програму Edraw Mind Map, що полегшить технічну сторону створення карток.

Варто зауважити, що головною проблемою використання інтерактивних методів під час занять є те, що студенти часто бояться чи не можуть висловити власну думку перед аудиторією. А тому систематичне використання інтерактивних методів знімає внутрішній страх, підвищує мотивацію студента, і як результат – покращує комунікативні навички студентів.

З наведених прикладів, бачимо, що існує велика кількість форм інтерактивних технологій. Найбільшою помилкою викладача є використання однієї методики викладання або вибір однієї форми інтерактивного методу навчання, що може призвести до втрати інтересу студентів до такого виду роботи, їхньої пасивності під час заняття. А тому важливо ретельно підходити до вибору інтерактивних методів проведення заняття та поєднувати їх із традиційним методами, які є досі актуальними та не втратили своєї значущості.

Висновки і пропозиції. Беручи до уваги вищезазначений матеріал, можна дійти висновку, що використання інтерактивних форм та методів під час викладання англійської мови у ВНЗ дозволяють практично збільшити кількість розмовної практики на занятті, що дає можливість формувати комунікативну компетентність студентів. Студенти вчать формувати, висловлювати та аргументувати власну думку засобами іноземної мови, дискутувати, розвивають навички творчої та проектної діяльності, самостійної роботи. Проте інколи використання цих інтерактивних методів не призводить до отримання запланованого результату, а тому викладачу слід ретельно підбирати, аналізувати та знаходитись у постійному пошуку найдодільнішого методу навчання саме у його групі та з обраної теми заняття враховуючи рівень підготовки групи.

Список літератури:

1. Азарова Н. В. Інтерактивні технології навчання майбутніх правників / Н. В. Азарова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 39. – Частина 2. – С. 7–13.
2. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко / за ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
4. Холод О. В. Інтерактивні технології як засіб формування комунікативної компетентності / О. В. Холод // Англійська мова та література – 2011. – № 9. – С. 5-9.
5. Яковлева М. Упровадження інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови у вищому юридичному навчальному закладі / М. Яковлева // Наукові записки. – Випуск 132. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 231-234.

Шумило И.И.

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Богдана Хмельницкого

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье обосновывается необходимость применения интерактивных технологий для формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности. Проанализированы технологии интерактивного обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях Украины. Рассмотрена целесообразность использования интерактивных методов, позволяющих сделать занятия разнообразными, дающих возможность студентам проявить речевую самостоятельность, реализовать коммуникативные умения и речевые навыки. Рассмотрены такие интерактивные технологии обучения как: игра, ролевая игра, проектная методика, кейс-метод, дискуссионный метод и другие.

Ключевые слова: интерактивность, интерактивный метод, интерактивное обучение, интерактивные технологии обучения, иностранный язык.

Shumylo I.I.

National Academy of State Border Guard Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi

FORMING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE BY APPLYING INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Summary

The article substantiates the necessity of applying interactive technologies for forming foreign language professional communicative competence. Interactive technologies in teaching foreign languages in higher educational institutions of Ukraine have been analyzed. The usage of interactive methods, which allow to make classes more diverse, give the chance to students to show speech independence, to realize communicative abilities and speech skills, has been considered. Such interactive technologies as game, role-playing game, presentations, projects methods, casemethod, brainstorm and others are considered.

Keywords: interaction, interactive methods, interactive studying, interactive technologies, foreign language.